

УДК 347.963

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-2\(35\)-3](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-2(35)-3)

Клочко Олексій Анатолійович,

доктор філософії у галузі публічного управління та адміністрування, докторант, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, <https://orcid.org/0000-0003-3482-5054>

Klochko Oleksii Anatoliyovych,

Doctor of Philosophy in Public Management and Administration, Doctoral Student, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., <https://orcid.org/0000-0003-3482-5054>

Семенець-Орлова Інна Андріївна,

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, <https://orcid.org/0000-0001-9227-7426>

Semenets-Orlova Inna Andriivna,

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Head of the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., <https://orcid.org/0000-0001-9227-7426>

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОЇ КООПЕРАЦІЇ В УМОВАХ НОВІТНІХ ВИКЛИКІВ

Анотація. Сьогодні перед державою стоїть важливе завдання встановити ефективну координацію у сфері військово-технічного співробітництва не лише з країнами-членами НАТО, але й з іншими нашими партнерами. Необхідно чітко визначити роль української оборонної промисловості в процесах створення та виробництва високотехнологічного озброєння для наших держав-партнерів.

Мета роботи. Теоретичний аналіз державної військово-промислової політики у сфері військово-технічного співробітництва в контексті сучасних викликів та загроз.

У запропонованій статті особливу увагу приділено аналізу військово-технічного співробітництва у контексті реформування оборонно-промислового комплексу.

Доведено, що необхідно прискорити оборонну та безпекову реформи за нормами, принципами і стандартами НАТО з метою сприяння зміцненню експортного потенціалу оборонно-промислового комплексу, активізації військово-технічного співробітництва з іноземними партнерами, з залученням сучасних технологій в оборонну та суміжні галузі економіки, створення спільних підприємств та нових робочих місць.

Встановлено, що важливу роль у зміцненні національної безпеки та розвитку оборонної сфери відіграє військово-технічного співробітництва з іноземними партнерами, з залученням сучасних технологій в оборонну Україну з іноземними державами. Представлено організаційну структуру системи реалізації військово-технічного співробітництва з іноземними партнерами, з залученням сучасних технологій в оборонну Україну з іноземними державами як інструмент здійснення державної політики у сфері військово-технічного співробітництва з іноземними партнерами, з залученням сучасних технологій в оборонну, нерозривно пов'язаної з оборонно-промисловою політикою. Запропоновано завдання забезпечення розвитку військово-технічного співробітництва з іноземними партнерами, з залученням сучасних технологій в оборонну Україну з іноземними державами у напрямках: переозброєння Збройних сил України; реформування національного оборонно-промислового комплексу з метою подолання кризового стану, створення замкнених циклів розробки та виробництва основних зразків озброєння та військової техніки.

Ключові слова: військово-технічне співробітництво, процес реформування, оборонно-промисловий комплекс, стандарти НАТО.

WAYS TO IMPROVE THE PUBLIC POLICY IN THE SPHERE OF MILITARY-TECHNICAL COOPERATION IN THE CONTEXT OF NEW CHALLENGES

Abstract. Today, the state faces an important task of establishing effective coordination in the field of military-technical cooperation not only with NATO member states, but also with our other partners. It is necessary to clearly define the role of the Ukrainian defence industry in the development and production of high-tech weapons for our partner countries.

The theoretical analysis of the state military-industrial policy in the field of military-technical cooperation in the context of current challenges and threats.

In the proposed article, special attention is paid to the analysis of military-technical cooperation in the context of reforming the defence industry.

It is proved that it is necessary to accelerate defence and security reforms in accordance with NATO norms, principles and standards in order to help strengthen the export potential of the defence industry, intensify military-technical cooperation with foreign partners, involve modern technologies in the defence and related sectors of the economy, create joint ventures and new jobs.

It has been established that military-technical cooperation with foreign partners, involving modern technologies in the defence sector of Ukraine with foreign states, plays an important role in strengthening national security and development of the defence sector. The article presents the organisational structure of the system for implementing military-technical cooperation with foreign partners, involving modern technologies in the defence sector of Ukraine with foreign states, as an instrument for implementing the State policy in the field of military-technical cooperation with foreign partners, involving modern technologies in the defence sector, which is inextricably linked with the defence-industrial policy. The author proposes the tasks of ensuring the development of military-technical cooperation with foreign partners, with the involvement of modern technologies in the defence sector of Ukraine with foreign states in the following areas: rearmament of the Armed Forces of Ukraine; reforming the national defence industry with a view to overcoming the crisis, creating closed cycles of development and production of major weapons and military equipment.

Key words: military-technical cooperation, reform process, defence industry, NATO standards.

Постановка проблеми. Основою побудови ефективної держави є формування парадигми спільних інтересів держави і суспільства, що передбачає встановлення системних принципів захисту природних прав і свобод людини і громадянина, а сприяння громадянським ініціативам має стати пріоритетним політичним і стратегічним завданням держави як умова її стійкості та ефективності, запорука національної безпеки та опори внутрішнім і зовнішнім

викликам. Відповідно до сучасних наукових досліджень військово-технічне співробітництво (ВТС) розглядається як один із політичних чинників у співробітництві між державами та відіграє важливу роль у зміцненні національної безпеки та розвитку оборонної сфери. На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин спостерігається значна інтенсифікація ВТС держав як шляху зміцнення обороноздатності та забезпечення національних інтересів. Проте коопераційні процеси у військово-промисловій сфері дедалі більше ускладнюються низкою сучасних викликів геополітичного, технологічного та кон'юнктурного характеру. У цих умовах особливу актуальність набуває питання удосконалення державної політики у сфері військово-технічної кооперації.

Аналіз останніх досліджень. Рівень підтримки сектору безпеки і оборони України залежить насамперед від ефективності роботи відповідних державних органів, чіткого розподілу обов'язків і повноважень у конкретних сферах діяльності та налагодженої взаємодії між ними. Визначаючи засади розвитку ОПК для інтеграції до євроатлантичних структур безпеки, Україна виходить з того, що розвиток і зміцнення співробітництва з НАТО поглиблює міжнародну безпеку в усіх її вимірах і вимагає відповідних демократичних перетворень національних безпекових інституцій [4; 12].

Потреба у потужній, добре озброєній армії не викликає сумнівів ні в суспільстві, ні в патріотично налаштованих політичних елітах, що свідчить як про радикальні зміни у свідомості громадян, так і про політичні зміни, які, передусім, зумовлені вибором суспільства.

Мета роботи – здійснити теоретичний аналіз державної військово-промислової політики у сфері військово-технічного співробітництва в контексті сучасних викликів та загроз.

Виклад основного матеріалу. Стратегія розвитку оборонно-промислового-комплексу (ОПК) України на період до 2028 року передбачає: адаптацію національної системи стандартизації до міжнародних принципів; впровадження стандартів НАТО на оборонних підприємствах; активізацію діяльності із залучення ресурсів трастових фондів НАТО [9].

Очевидно, що органи державної виконавчої влади несуть значне навантаження у питаннях організації маркетингу продукції військового призначення, проте основну роль у цьому процесі відіграє Міністерство оборони України (МОУ). Цей орган забезпечує розробку та втілення державної стратегії у сфері маркетингу

військової продукції, відповідає за військово-технічний супровід поставок, а також подає пропозиції щодо формування переліку продукції, яка може бути передана іноземним клієнтам.

МОУ також пропонує послуги з підготовки військових кадрів і технічного персоналу для іноземних держав, проводить демонстрації військової продукції та навчальні заняття за участю військових підрозділів іноземних країн на території України. Орган здійснює інформаційну підтримку в сфері ВТС, формує перелік продукції для продажу іноземним клієнтам і бере участь у визначенні цін на неї.

ОПК забезпечує потреби Збройних сил України (ЗСУ) та інших складових сектору безпеки і оборони України в озброєнні та військовій техніці, вкладає кошти в розвиток технологій, виробничих потужностей, людських ресурсів, залучає інвестиції, бере участь у спільних міжнародних проектах, реалізує потенціал державно-приватного партнерства і таким чином виступає локомотивом економічного зростання.

Для розвитку потенціалу стримування Україні необхідно прискорити реформування сектору безпеки і оборони відповідно до норм, принципів і стандартів НАТО, що сприятиме зміцненню експортного потенціалу ОПК, посиленню ВТС з іноземними партнерами для залучення передових технологій в оборонний та суміжні сектори економіки, створенню спільних підприємств і нових робочих місць. Для цього необхідно ефективно впроваджувати ВТС з іноземними державами.

У широкому розумінні ВТС – це комплекс міжнародних, державно-управлінських, економічних, політичних та інших суспільних відносин, спрямованих на передачу озброєння, військової та спеціальної техніки від однієї держави до іншої. ВТС також розглядається як цілеспрямована сукупність заходів, що забезпечують участь України у процесах міжнародних передач озброєнь шляхом реалізації на світових ринках продукції і послуг оборонно-промислового комплексу держави та закупівлі новітніх зразків озброєння, військової техніки і технологій [1].

ВТС з іноземними партнерами впливає не лише на національну безпеку, але й на розвиток економіки країни. ВТС є складовою зовнішньої політики держави і проявляється як комплекс цілеспрямованих заходів, пов'язаних з розробкою, виробництвом, ремонтом, модернізацією, знищенням (утилізацією) та міжнародними передачами товарів військового призначення [6].

З метою організації та здійснення міжнародного співробітництва з відповідними органами іноземних держав і міжнародними організаціями у воєнно-політичній, військово-технічній та інших сферах у МОУ затверджено «Інструкцію з організації та здійснення міжнародного співробітництва в системі Міністерства оборони України» [3], яка визначає міжнародне співробітництво як складову зовнішніх зносин України, що здійснюється в рамках реалізації державної політики із забезпечення національних інтересів у зовнішніх відносинах України. У системі Міноборони міжнародне співробітництво здійснюється за такими основними напрямками:

- воєнно-політичний;
- військово-технічний;
- військовий.

ВТС є елементом зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності держави і спрямоване на захист національних інтересів у військово-технічній та економічній сферах, оснащення збройних сил сучасним озброєнням, військовою та спеціальною технікою, іншими товарами військового призначення та подвійного використання, а також підвищення експортного та науково-технічного і технологічного потенціалу ОПК і національної економіки України.

Водночас, діяльність держав у сфері ВТС також нерозривно пов'язана з її оборонно-промисловою політикою. Тобто при експорті товарів військового призначення ВТС України з іноземними державами постає одним із механізмів зовнішнього збуту компаніями воєнної промисловості в інші держави. При імпорті продукції Україна з іноземними державами вирішує завдання в інтересах військово-технічної та оборонно-промислової політики держави (постачання ОВТ для збройних сил держави, комплектуючих для оборонно-промислового виробництва тощо). Разом з тим, в умовах глобалізації поширюються процеси міжнародної кооперації з виробництва озброєння та військової техніки. Здійснюється формування та реалізації стратегій не тільки з вирішення проблем технічного оснащення ЗСУ та інших військових формувань держави і забезпечення національної безпеки, але й вирішення проблем економічного та науково-технічного розвитку держави.

Визначення стратегічних напрямів розвитку військово-технічного співробітництва України з іноземними державами має ґрунтуватися на результатах науково-прогнозного аналізу сучасного стану світового ринку озброєнь, основних

чинників і умов, що на нього впливають, та тенденцій їх зміни. У ситуації, що склалася, актуальним залишається вирішення таких давніх назрілих проблем:

переозброєння ЗСУ (через певний занепад національного оборонно-промислового комплексу виникли деякі складнощі із забезпеченням ЗСУ зразками озброєння та військової техніки); реформування національного ОПК (як каналу отримання доступу до сучасних ноу-хау і запровадження їх вітчизняним ОПК для подолання кризового стану, створення замкнених циклів розробки та виробництва основних зразків ОВТ для забезпечення ЗСУ).

ВТС, яке передбачає спільні з іноземними партнерами розробки нових зразків озброєння та військової техніки для власних потреб, а також спільну реалізацію продукції та послуг військового й подвійного призначення, має стати однією з головних складових військово-економічної безпеки держави. Така співпраця забезпечує надходження іноземної валюти, знижує вартість внутрішніх закупівель за рахунок економії на серійному виробництві, підтримує зайнятість та інфраструктуру оборонної промисловості, а також використовує військове виробництво як каталізатор економічного, наукового та технологічного розвитку країни.

Водночас, враховуючи спрямованість військово-технічної політики країн-членів ЄС та НАТО на пріоритетне забезпечення продукцією власного виробництва власних збройних сил, а також економічні можливості України та її намагання стати повноправним членом цих організацій, значним потенційним досягненням України у сфері військово-технічного співробітництва з країнами-членами ЄС та НАТО є можливість проведення спільних наукових досліджень у військово-технічній сфері, розробка та серійне виробництво новітніх зразків озброєння та військової техніки.

Міжнародні поставки озброєння та військової техніки завжди обумовлені воєнно-політичною доцільністю, фінансово-економічними та іншими розрахунками. Однією з головних причин для міжнародних передач озброєння та військової техніки є наявність спільних міждержавних інтересів у галузі воєнної безпеки, зокрема в рамках двосторонніх або багатосторонніх угод. Експорт зброї може розглядатися постачальником як захід, що замінює розміщення на території іншої держави його збройних сил або безпосередньо військову присутність. Поставки озброєння та військової техніки можуть бути зумовлені не лише зацікавленістю

у посиленні безпеки кінцевого споживача, але і бажанням зміцнити регіональну стабільність шляхом збільшення воєнного потенціалу країни-покупця. Якщо ставиться така мета, виникає необхідність ретельної оцінки не лише співвідношення воєнних потенціалів та політичних намірів або загроз виникнення воєнного конфлікту у регіоні одержувача, але й прогнозування реакції інших країн на ці поставки. Як фактор впливу на міжнародний ринок, імпорту озброєнь обумовлюється, головним чином, прагненням кінцевих споживачів до зовнішньої та внутрішньої безпеки. До числа конкретних мотивів такого імпорту належать передумови до виникнення у регіоні воєнної загрози з боку держави, яка має відчутну військову перевагу над іншими. Враховуючи внутрішньополітичні аспекти, не виключається також намагання держав щодо збільшення свого воєнного потенціалу для боротьби з внутрішніми противниками, у т. ч. незаконними збройними формуваннями [8; 10; 11].

Окрім того, що імпорту озброєння та військової техніки сприяє зміцненню воєнних потенціалів, низка держав розглядає його як прояв дружби до експортера або його політичної підтримки, особливо якщо всі або більшість озброєння та військової техніки придбані саме в нього. Проте залежно від внутрішньої та зовнішньої стабільності країни-імпортера отримана зброя може бути використана на шкоду інтересам постачальника. У деяких випадках не виключена переорієнтація зовнішньої політики країни-покупця і, як наслідок, передача нею (реекспорт) придбаної зброї третім країнам, які займають ворожу позицію по відношенню до початкового постачальника. Надмірна військово-технічна залежність від одного експортера може призвести до зменшення рівня незалежності зовнішньої та внутрішньої політики країни-споживача або здійснення на неї впливу не на користь її національним інтересам [9].

До 2014 року беззаперечним лідером українського експорту була рф, обсяги поставок до якої перевищували обсяги поставок до Європи, Азії, Америки, Африки та інших країн. Окрім російського ринку, до початку збройного конфлікту на сході України український експорт також спрямовувався на ринки Азії та Африки, і лише незначна частка припадала на ринки США та Європи.

Головним критерієм для визначення рівня партнерства у ВТС України з іноземними державами було проведення аналізу нормативно-правової бази в цій галузі. З урахуванням цього

було встановлено, що між урядом України та рф у сфері ВТС було укладено 13 угод, з Республікою Узбекистан – 3, з Угорською республікою, Республікою Польща, Словацькою Республікою, Республікою Казахстан та Р. Азербайджан – по 1. Із США та країнами членами ЄС окремі угоди про ВТС урядом України не укладалися.

У структурі експорту переважають надлишки озброєння та техніки – умовна політична стабільність та стратегічна орієнтація на партнерство з російською федерацією та країнами СНД дозволяють задовольняти потреби країн, які в цей час перебувають у стані збройного конфлікту. Таким чином, системною рисою експортних операцій України до 2015 року була орієнтація на потреби ринків цих країн, а не на внутрішні виробничі можливості.

Головним специфічним чинником, що визначав рівень розвитку ВТС України та рф є історична передумова, а саме той факт, що ОПК України та рф належали до єдиного ОПК, зумовив взаємозалежність у виробництві значної частини продукції військового і спеціального призначення. До інших чинників слід віднести геополітичний вектор України до 2013 року та попит на військову продукцію українського виробництва. Саме ці чинники гальмували досягнення високого рівня ВТС України з США та країнами ЄС.

З 2015 року основні ринки збуту місцевої продукції кардинально змінилися. Відмова від російського ринку призвела до збільшення експорту до країн Азії та Африки.

22 вересня 2015 року було підписано Спільну декларацію щодо посилення оборонно-технічного співробітництва України з НАТО, на виконання якої 16 грудня 2016 року підписано Дорожню карту оборонно-технічного співробітництва з Альянсом.

У контексті припинення ВТС України з рф державними органами України прийняті такі важливі нормативно-правові акти: Постанова Кабінету Міністрів України «Про припинення дії Угоди між Урядом України та Урядом РФ про військово-технічне співробітництво» від 20.05.2015 р. № 307 [112]; Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27.08.2014 р. «Про заходи щодо удосконалення державної військово-технічної політики», уведені в дію Указом Президента України від 27.08.2014 р. № 691/2014 [2].

Таким чином, після припинення ВТС з росією в ОПК України, а саме в космічній галузі, у галузі кораблебудування та судноремонту, у галузі

літакобудування та виробництва авіаційної техніки, виникли великі труднощі, що призвели до простою оборонних підприємств або їхньої переорієнтації на виробництво інших видів ОВТ. Тобто замкнений цикл виробництва складних видів військової та спеціальної техніки, який утворювався десятиліттями, було розірвано. Для відновлення замкненого виробничого циклу вітчизняні та іноземні підприємства повинні оперативно замінити російські.

З початку повномасштабної агресії РФ проти України, сусідні країни активно розпочали переозброєння своїх збройних сил. Наприклад, Польща здійснює найбільш амбітну програму переозброєння серед країн НАТО, надаючи перевагу закупівлі та спільному виробництву передових зразків озброєння і техніки у США, залучаючи при цьому національні підприємства оборонно-промислового комплексу.

28 лютого 2019 року було підписано План технічної модернізації Збройних Сил Польщі на період з 2017 по 2026 роки, який передбачає витрати в розмірі 48,7 мільярдів доларів США на 16 пріоритетних програм.

Також, Румунія запланувала до 2024 року повністю замінити радянські зразки озброєння на західні. Було підписано План постачання матеріальних засобів, техніки та озброєння для Збройних Сил Румунії на 2017–2026 роки, в рамках якого планується реалізація 8 пріоритетних програм на суму 11,8 мільярдів доларів.

Угорщина, з свого боку, планує повністю відмовитися від використання радянського озброєння не раніше 2026 року. Відповідно до Програми переозброєння до 2026 року, Міністерство оборони Угорщини має намір закупити озброєння на загальну суму 12,5 мільярдів доларів.

На сучасному етапі в Україні відчувається серйозний пробіл в законодавстві, оскільки відсутній Закон України, що регулює питання військово-технічного співробітництва з іноземними державами. Хоча Рада національної безпеки і оборони України ухвалила Рішення про проект такого Закону в 2009 році, який був уведений в дію Указом Президента, проте до цього моменту відповідного законодавчого акту в цій важливій сфері так і не прийнято.

Згідно з одним із варіантів проекту цього Закону, було виділено декілька ключових категорій, зокрема «учасники військово-технічного співробітництва», що включають центральні органи виконавчої влади та інші органи державної влади, що мають завдання в цій сфері, а також підприємства, що управляють об'єктами

державної власності в ОПК, наразі підпорядковані Державному концерну «Укроборонпром». Другою категорією є «суб'єкти військово-технічного співробітництва», які мають ліцензію на здійснення діяльності з розроблення, виробництва, модернізації, ремонту, демілітаризації та утилізації зброї, військової техніки, а також повноваження на міжнародні передачі товарів військового призначення.

Президент визначає основні напрями державної стратегії у галузі ВТС. Рада національної безпеки і оборони виступає як центральний координаційний орган з питань забезпечення національної безпеки та оборони при Главі держави України, який:

- керує та здійснює нагляд за функціонуванням структур державного управління в галузі ВТС;

- здійснює постійний контроль за діяльністю органів виконавчої влади у сфері ВТС, подає відповідні висновки та пропозиції Президенту України;

- ініціює розроблення нормативних актів та документів з питань ВТС, узагальнює практику їх застосування та результати перевірок їх виконання.

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, який у сфері ВТС:

- забезпечує реалізацію державної політики у сфері ВТС;

- укладає в установленому порядку міжнародні договори з питань ВТС;

- формує українську частину двосторонніх та багатосторонніх міждержавних комісій з питань військово-технічного співробітництва;

- вирішує питання відшкодування збитків, завданих суб'єктам ВТС внаслідок зупинення, тимчасового припинення експорту та імпорту товарів військового призначення;

- визначає та затверджує державних замовників на закупівлю (придбання) товарів військового призначення;

- забезпечує проведення цінової політики щодо формування внутрішніх і зовнішніх цін на товари військового призначення;

- за поданням Міжвідомчої комісії з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю надавати суб'єктам ВТС повноваження на здійснення експорту та імпорту товарів військового призначення;

- координувати діяльність учасників ВТС щодо їх участі в організації міжнародних виставок та демонстрацій товарів військового призначення.

Робочим органом, що розробляє пропозиції стосовно основних напрямків державної політики в сфері ВТС, є міжвідомча комісія з політики ВТС та ЕК, яка:

готує матеріали на засідання РНБО України з концептуальних засад, пріоритетних напрямів політики ВТС та ЕК, у т.ч. проекти відповідних рішень;

опрацьовує пропозиції щодо встановлення, обмеження, припинення, зупинення та відновлення ВТС України з іноземними державами;

аналізує ефективність державного регулювання діяльності у сфері ВТС та ЕК і розробляє пропозиції щодо його вдосконалення;

розробляє рекомендації щодо координації дій на міжнародних ринках озброєнь, військової та спеціальної техніки органів виконавчої влади та суб'єктів здійснення міжнародних передач ТВППВ.

Центральні органи виконавчої влади здійснюють:

підготовку пропозицій щодо розроблення та реалізації єдиної державної політики у сфері ВТС;

організацію роботи українських частин міжурядових комісій з питань ВТС, голів яких призначено від відповідного центрального органу виконавчої влади.

Указом Президента України визначено, що у ВТС України з іноземними державами беруть участь:

Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства;

Міністерство закордонних справ України;

Міністерство оборони України;

Міністерство промислової політики України;

Служба безпеки України;

Державна служба експортного контролю України;

Національне космічне агентство України;

Державна митна служба України;

Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України [5].

Саме Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України є головним органом, відповідальним за формування та реалізацію державної військово-промислової політики у сфері ОПК. І одним із його завдань є участь у межах своїх повноважень у забезпеченні формування та реалізації державної політики у сфері ОПК.

Відповідні органи, які беруть участь у ВТС України з іноземними державами, мають наступні спільні функції:

а) підготовка пропозицій щодо:

розроблення і реалізації єдиної державної політики у сфері ВТС;

підвищення ефективності та забезпечення державної підтримки ВТС, розвитку експортного потенціалу ОПК;

установлення, припинення (зупинення) і поновлення ВТС з іноземними державами;

співробітництва України з іноземними державами у питаннях організації науково-технічної і виробничої кооперації, проведення НДДКР, виробництва і реалізації ТВП;

б) участь у:

переговорах з представниками іноземних держав та роботі відповідних міжнародних організацій, міжурядових комісій з питань ВТС;

заходах із забезпечення захисту продукції, яку розроблено і виготовлено підприємствами ОПК і яка є їх інтелектуальною власністю;

в) розроблення проектів нормативно-правових актів, міжнародних договорів з питань ВТС;

є) сприяння та проведення інспекцій та інших заходів, пов'язаних із міжнародними передачами товарів, що підлягають державному експортному контролю, та використанню цих товарів у задекларованих цілях.

Водночас, МОУ виконує такі основні функції у сфері ВТС України з іноземними державами, як забезпечення дотримання воєнно-політичних інтересів України під час здійснення ВТС:

забезпечує дотримання воєнно-політичних інтересів України під час здійснення військово-технічного співробітництва;

надає експертну, консультативну та інформаційну допомогу суб'єктам військово-технічного співробітництва;

організовує показ військової техніки, бере участь у підготовці та проведенні виставок озброєння, військової техніки та іншого військового майна.

У свою чергу, Служба безпеки України здійснює інформаційно-аналітичне забезпечення ВТС України з іноземними державами та забезпечує інформацією суб'єктів ВТС, визначених Президентом України.

Контроль за виконанням визначених завдань покладено на управління цивільно-військового співробітництва, яке підпорядковано МОУ. У рамках своїх повноважень, це управління перевіряє дотримання основних засад державної політики, ефективність функціонування системи державного регулювання, виконання міжнародних договорів, а також ефективність використання бюджетних коштів, виділених на військово-технічне співробітництво [1].

У рамках своєї компетенції цей орган ухвалює рішення щодо імпорту та експорту в Україну продукції військового призначення, видачі ліцензій суб'єктам військово-технічної діяльності на ввезення та вивезення такої продукції, а також організації виставок і показів зразків військової продукції в Україні та за кордоном. Цей орган також розробляє концептуальні підходи до вдосконалення ВТС, аналізує тенденції на світовому ринку військової продукції, розглядає звернення іноземних замовників щодо постачання продукції військового призначення, реєструє їх та ухвалює відповідні рішення.

Окрім того, організовує виставки і покази зразків військової продукції в Україні та за кордоном, надає послуги з навчання фахівців іноземних держав виробництва, використання, обслуговування та ремонту військової продукції. Аналізує існуючі міжнародні договори України, що стосуються постачання експорту військової продукції, з урахуванням взаємних боргів, можливості їх погашення через товарообмін та інші форми розрахунків, співпрацює з міжнародними організаціями щодо військово-технічного співробітництва, визначає виконавців серед суб'єктів військово-технічної діяльності та затверджує їх з державними органами влади.

Також інформує іноземних замовників про прийняття їх звернень до розгляду, координує та контролює діяльність суб'єктів військово-технічної діяльності, аналізує та узагальнює результати їх роботи. Крім того, він організовує науково-дослідницькі роботи з питань військово-технічного співробітництва, в тому числі щодо його інформаційно-аналітичного забезпечення, і формує план експорту військової продукції на наступний рік, контролюючи його виконання.

Таким чином, управління ВТС виступає як ключовий організатор маркетингу української продукції військового призначення на світовому ринку.

Усі ці органи управління створюють умови та передумови для успішного функціонування системи збуту української продукції військового призначення. Його здійснюють безпосередньо державний посередник, підприємства, які розробляють і виготовляють продукцію військового призначення та мають право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність щодо запасних частин і комплектуючих, а також підприємства ОПК, які беруть участь у виконанні експортних контрактів.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Вій-

ськово-технічне співробітництво з іноземними державами є однією з вагомих складових зовнішньої політики України на сучасному етапі. Організаційна структура системи ВТС України з іноземними державами має складний характер та регулюється розгалуженою нормативно-правовою базою.

Саме тому система державного управління України має бути не лише максимально адаптована до нових глобалізаційних умов розвитку, а й використовувати потужні інструменти впливу на них, що застосовуються в контексті національних інтересів. Це, в свою чергу, дозволить Україні виробити нову геополітичну стратегію, яка сприятиме її ефективному економічному, політичному та духовному розвитку.

Основою побудови ефективної держави є формування парадигми спільних інтересів держави і суспільства, що передбачає встановлення системних принципів захисту природних прав і свобод людини і громадянина, а сприяння громадянським ініціативам має стати пріоритетним політичним і стратегічним завданням держави як умова її стійкості та ефективності, запорука національної безпеки та опори внутрішнім і зовнішнім викликам. Відповідно до сучасних наукових досліджень ВТС розглядається як один із політичних чинників у співробітництві між державами та відіграє важливу роль у зміцненні національної безпеки та розвитку оборонної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: —

1. Військово-технічне співробітництво: Шляхи удосконалення : монографія / В. О. Смірнов, В. М. Бегма, О. М. Рябець, В. В. Томчук; за заг. ред. В. О. Смірнова. К. : ЦНДІ ОБТ ЗС України, 2010. 216 с.
2. Про заходи щодо удосконалення державної військово-технічної політики : Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27.08.2014 р. уведене в дію Указом Президента України від 27.08.2014 р. № 691/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0010525-14#Text>
3. Про здійснення міжнародного співробітництва Міністерством оборони України та Збройними Силами України : Наказ Міністерства оборони України № 218 від 23 липня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0218322-21#Text>
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 червня 2021 року «Про Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України» : Указ Президента України; Стратегія від 20.08.2021 № 372/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372/2021#Text>
5. Про розмежування повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері військово-

- технічного співробітництва з іноземними державами : Указ Президента України від 20.03.2002 р. № 276/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2002#Text>
6. Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про проєкт Закону України «Про військово-технічне співробітництво з іноземними державами» від 27.03.2009 р., уведене в дію Указом Президента України 22.04.2009 р. № 258/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-09#Text>
 7. Свергунов О. О. Світові тенденції розвитку воєнно-економічного співробітництва у сферах розробок та виробництва озброєнь: досвід для України. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 3 (40). С. 45–53.
 8. Софронов О. О. Військово-технічне співробітництво в системі забезпечення національної безпеки України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 95. Ч. I. С. 23–25.
 9. Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 року : Розпорядженням Кабінету Міністрів України. № 442-р від 20 червня 2018 р. № 442-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2018-%D1%80#Text>
 10. Терлецький Р. М. Правові аспекти регулювання військово-технічного співробітництва України з іноземними державами. *Юридична наука*. 2013. № 7. С. 111–117.
 11. Ханін І. Г. Співробітництво з міжнародними організаціями як чинник розвитку військово-промислового комплексу України. *Ефективна економіка*: електронне наукове видання. 2015. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4456>
 12. Шляхи удосконалення системи державного управління забезпеченням національної безпеки України: монографія / Г.П. Ситник, В.І. Абрамов, О.Г. Бортнікова, Д.Я. Кучма, М.М. Шевченко та ін.; за заг. ред. Г.П. Ситника, В.І. Абрамова. К. : МАЙСТЕР КНИГ, 2012.
 13. Radchenko O., Kovach V., Semenets-Orlova I., Zaporozhets A. (Eds.). *National security drivers of Ukraine: information technology, strategic communication, and legitimacy*. 2023, Springer Nature.
 14. Semenets-Orlova I. S., Kushnir V., Rodchenko L., Chernenko I., Druz O., Rudenko M. Organizational Development and Educational Changes Management in Public Sector (Case Of Public Administration During War Time). *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, 2023, 8 (4), 46.
 3. Pro zdiisnennia mizhnarodnoho spivrobitnytstva Ministerstvom obrony Ukrainy ta Zbroinymy Sylamy Ukrainy [On international cooperation between the Ministry of Defence of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine]. Nakaz Ministerstva obrony Ukrainy № 218 vid 23 lypnia 2021 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0218322-21#Text> [in Ukrainian].
 4. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i obrony Ukrainy vid 18 chervnia 2021 roku “Pro Stratehiu rozvytku oboronno-promyslovoho kompleksu Ukrainy” [On the Decision of the National Security and Defence Council of Ukraine of 18 June 2021 “On the Strategy for the Development of the Defence Industry of Ukraine”] : Ukaz Prezidenta Ukrainy; Stratehiia vid 20.08.2021 № 372/2021. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372/2021#Text> [in Ukrainian].
 5. Pro rozmezhuвання povnovazhen tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady u sferi viiskovo-tekhnichnoho spivrobitnytstva z inozemnyimi derzhavami [On the division of powers of central executive authorities in the field of military-technical cooperation with foreign states]. Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 20.03.2002 r. № 276/2002. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2002#Text> [in Ukrainian].
 6. Rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i obrony Ukrainy “Pro proiekt Zakonu Ukrainy “Pro viiskovotekhnichne spivrobitnytstvo z inozemnyimi derzhavami” vid 27.03.2009 r. [Decision of the National Security and Defence Council of Ukraine “On the Draft Law of Ukraine ‘On Military-Technical Cooperation with Foreign States’” of 27.03.2009.], uvedene v diiu Ukazom Prezidenta Ukrainy 22.04.2009 r. № 258/2009. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-09#Text> [in Ukrainian].
 7. Sverhunov, O. O. (2016). Svitovi tendentsii rozvytku voienno-ekonomichnoho spivrobitnytstva u sferakh rozrobok ta vyrobnytstva ozbroien: dosvid dlia Ukrainy [World trends in the development of military-economic cooperation in the spheres of arms development and production: experience for Ukraine]. *Stratehichni pryorityety*. № 3 (40). С. 45–53. [in Ukrainian].
 8. Sofronov, O. O. (2011). Viiskovo-tekhnichne spivrobitnytstvo v systemi zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Військово-технічне співробітництво в системі забезпечення національної безпеки України]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*. Vyp. 95. Ch. I. S. 23–25 [in Ukrainian].
 9. Stratehiia rozvytku oboronno-promyslovoho kompleksu Ukrainy na period do 2028 roku [Strategy for the Development of the Defence Industry of Ukraine until 2028]. Rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv

REFERENCES:

1. Viiskovo-tekhnichne spivrobitnytstvo: Shliakhy udoskonalennia: monohrafiia [Military-technical cooperation: Ways to improve] / V. O. Smirnov, V. M. Behma, O. M. Riabets, V. V. Tomchuk; za zah. red. V. O. Smirnova. K.: TsNDI OVT ZS Ukrainy, 2010. 216 s. [in Ukrainian].
2. Pro zakhody shchodo udoskonalennia derzhavnoi viiskovo-tekhnichnoi polityky [On measures to

- Ukrainy. № 442-r vid 20 chervnia 2018 r. № 442-r. Retrieved from: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2018-%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2018-%D1%80#Text) [in Ukrainian]
10. Terletskyy R. M. (2013). Pravovi aspekty rehulivannia viyýskovo-tekhnichnoho spivrobotnytstva Ukrainy z inozemnymi derzhavamy [Legal aspects of regulation of military-technical cooperation between Ukraine and foreign countries]. *Yurydychna nauka*. № 7. S. 111–117 [in Ukrainian].
 11. Khanin I. H. Spivrobotnytstvo z mizhnarodnymy orhanizatsiiamy yak chynnyk rozvytku viyýskovo-promyslovoho kompleksu Ukrainy [Cooperation with international organisations as a factor in the development of Ukraine's military-industrial complex]. *Efektyvna ekonomika: elektronne naukove vydannia*. 2015. № 2. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4456> [in Ukrainian].
 12. Shliakhy udoskonalennia systemy derzhavnoho upravlinnia zabezpechenniam natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Ways to improve the system of public administration of national security of Ukraine] / H.P. Sytnyk, V.I. Abramov, O.H. Bortnikova, D.Ia. Kuchma, M.M. Shevchenko ta in.; za zah. red. H.P. Sytnyka, V.I. Abramova. K.: MAISTER KNYH, 2012 [in Ukrainian].
 13. Radchenko, O., Kovach, V., Semenets-Orlova, I., & Zaporozhets, A. (Eds.). (2023). *National security drivers of Ukraine: information technology, strategic communication, and legitimacy*. Springer Nature.
 14. Semenets-Orlova, I. S., Kushnir, V., Rodchenko, L., Chernenko, I., Druz, O., & Rudenko, M. (2023). Organizational Development and Educational Changes Management in Public Sector (Case Of Public Administration During War Time). *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, 8 (4), 46.